

Forsvarsministeriet

6. april 2005

Notat

Væbnet konflikt

I forbindelse med behandlingen af forslaget til militær straffelov (L 54) har begrebet ”væbnet konflikt” flere gange være drøftet. Begrebet er centralt i forhold til, hvornår en række bestemmelser i forslaget finder anvendelse, eksempelvis nogle af forbrydelserne mod forsvarsmagtens kampdygtighed (§ 28 om krigsforræderi, § 34 om modløshed) og andre forbrydelser under væbnet konflikt (§ 36 om en række overtrædelser af krigens folkeret, § 37 om plyndring). Endvidere indeholder en lang række af de militære straffebestemmelser skærpede strafferammer under væbnet konflikt.

I henhold til lovforslagets § 10 finder lovens særlige regler om væbnet konflikt anvendelse, når Danmark er i væbnet konflikt (stk. 1), samt tillige under truende udsigt til væbnet konflikt, når forsvarsministeren har offentliggjort meddelelse herom (stk. 2). Endvidere gives der i stk. 3 - i modsætning til gældende ret - mulighed for, at forsvarsministeren kan bemyndige chefen for en udsendt styrke til under truende udsigt til væbnet konflikt at meddele, at lovens bestemmelser for væbnet konflikt finder anvendelse for styrken.

Lovforslagets § 10, stk. 1 og 2, svarer i altvæsentlig t til gældende militær straffelovs § 4, 1. punktum. Udtrykket ”krigstid” er erstattet af ”væbnet konflikt”, da dette udtryk er sammenfaldende med ”krigstid” eller ”i krig” i den gældende militære straffelov. Der er således ikke med lovforslaget tilsigtet nogen ændring af den gældende retstilstand på området. Udvalget bag lovforslaget har netop fundet det væsentligt, at den militære straffelovs krigstidsbestemmelser træder i kraft og kan finde anvendelse i alle situationer, hvor Danmark eller danske styrker er i krig, da det netop er sådanne situationer, som begrunder de enkelte bestemmelser. Som eksempel kan nævnes lovforslagets § 28 om krigsforræderi. Denne bestemmelse er med til at sikre forsvarets operationsduelighed og det involverede personel under væbnet konflikt.

Formålet med bestemmelsen i forslaget til militær straffelovs § 10 er i lighed med den gældende bestemmelse i militær straffelovs § 4, 1. punktum, alene at afgøre, hvornår militær straffelovs bestemmelser om krig/væbnet konflikt finder anvendelse, ikke hvornår der rent faktisk er krig/væbnet konflikt. Sidstnævnte forhold afgøres af faktorer uden for den militære straffelovs kontrol.

Udvalget har derfor også fundet, at sprogbrugen og fortolkningen af militær straffelovs krigstidsbegreb bedst muligt skal svare til den almindelige juridiske forståelse af begrebet, som altså i dag må forstås i overensstemmelse med det folkeretlige begreb ”væbnet konflikt”.

Hverken den militære straffelov eller anden dansk lovgivning indeholder nogen definition af, hvornår der er tale om væbnet konflikt. Den militære straffelovs bestemmelser om væbnet konflikt finder først og fremmest anvendelse i de situationer, der henset til omfanget og intensiteten af kamphandlingerne i overensstemmelse med folkeretten betegnes som en ”væbnet konflikt”. Uden for dette begreb falder optøjer og sporadisk isolerede voldshandlinger. Ved afgørelsen af, om der er tale om en væbnet konflikt, lægges således vægt på de faktiske omstændigheder. Retningsgivende kan endvidere være, om konflikten af kompetente internationale organisationer og organer, samt af de i konflikten involverede parter, karakteriseres som en væbnet konflikt.

Opstår der kamphandlinger mellem danske eller allierede enheder og organiserede fjendtlige styrker, herunder også eventuelt kortvarige og lokalt afgrænsede kamphandlinger, kan den militære straffelovs regler om væbnet konflikt således finde anvendelse.

Lovforslagets § 10, stk. 1, indebærer med andre ord, at de regler i den militære straffelov, der kun gælder under væbnet konflikt ”automatisk” træder i kraft, når der foreligger væbnet konflikt. Dette er centralt, for at bestemmelserne i den militære straffelov, som gælder under væbnet konflikt, kan opfylde deres formål.

Eksempelvis garanterer ”automatikken” mod den helt hypotetiske situation, at det fra politisk side kan hævdes, at der ikke var tale om krig/væbnet konflikt med det ene formål at undgå tiltalerejsning mod eget personel for overtrædelser af krigens folkeret efter gældende militær straffelovs § 25, lovforslagets § 36, under henvisning til manglende hjemmel hertil.

Samtidig indebærer den automatiske ikrafttræden af reglerne for væbnet konflikt også en væsentlig beskyttelse af det udsendte personel, hvor der måtte være begået overtrædelser af krigens folkeret mod dette, for eksempel dansk personel, der bjerger lig og bliver dræbt som følge af, at ligene er mineret. I sådanne tilfælde vil den gerningsmand, der har anbragt minerne, kunne straffes efter den danske militære straffelov.

Retstilstanden indebærer samtidig, at en soldat, som udsendes til for eksempel en international mission ikke på forhånd kan vide om den pågældende på et eller andet tidspunkt vil blive underlagt de regler, som gælder i den militære straffelov under væbnet konflikt. For bedst muligt at tage højde for denne situation undervises der derfor på forhånd i de relevante regler herunder i krigens folkeret.

Denne retstilstand afviger ikke fra andre situationer inden for dansk ret, hvor en person ikke på forhånd kan vide med sikkerhed om skærpende forhold vil gøre sig gældende. Straffelovens voldsbestemmelser har således forskellige strafferammer afhængigt af, om volden har

haft betydelig skade på offeret, eller der i øvrigt foreligger skærpene omstændigheder. Et sådant forhold har ikke nødvendigvis stået klart for gerningsmanden i gerningsøjeblikket.

Herudover har udvalget for at imødegå usikkerhed blandt personalet foreslået § 10, stk. 3, indarbejdet. Bestemmelsen giver mulighed for, at chefen for den udsendte styrke efter forudgående bemyndigelse fra forsvarsministeren kan sætte reglerne for væbnet konflikt i kraft for styrken. Bestemmelsen tager netop sigte på den situation, hvor for eksempel en international fredsstøttende mission kan udvikle sig fra det ene øjeblik til det andet, og der er overhængende fare for væbnet konflikt. I sådanne tilfælde er det væsentligt, at chefen over for personalet kan fjerne enhver tvivl om retsstillingen.

Hertil kommer, at de almindelige strafbarhedsbetingelser skal være opfyldt, for at en overtrædelse kan straffes, det vil sige, at den pågældende dels (objektivt) skal have begået overtrædelsen, og det skal være sket med den fornødne (subjektive) tilregnelser (forsæt eller grov uagtsomhed). Endvidere vil der ved udmålingen af en eventuel straf blive lagt vægt på de konkrete omstændigheder, hvorunder forseelsen er begået, herunder hvor klart det må antages at have stået for den pågældende soldat, at der i den foreliggende situation var tale om væbnet konflikt.

Det vil være den militære anklagemyndighed, Forsvarets Auditørkorps, som ved en konkret vurdering under inddragelse af ovenstående betragtninger og – efter omstændighederne – efter indhentet udtalelse fra relevante myndigheder i den konkrete militære straffesag overvejer, om der er tilstrækkeligt grundlag for at nedlægge påstand om strafforhøjelse eller i øvrigt bringe andre af de bestemmelser, som gælder i væbnet konflikt, i anvendelse i den konkrete sag.

En retstilstand, hvor de skærpede regler i den militære straffelov altid vil være gældende, vil omvendt indebære en unødigt skærpelse, da der i sådanne tilfælde ikke vil være tilstrækkelig begrundelse for reglerne.

Et enigt udvalg, som afgav betænkningen om den ny militære straffelov, retsplejelov og disciplinarlov, har således fundet det af afgørende betydning, at den gældende konstruktion fastholdes, da det vil have uoverskuelige konsekvenser såvel for det foreliggende lovforslag som for retstilstanden i forhold til Danmarks internationale folkeretlige forpligtelser, hvis den eksisterende konstruktion fraviges. Konstruktionen er i øvrigt i overensstemmelse med blandt andet andre NATO-landes, jf. herved betænkning 1435, side 71 ff.